تعجب در آیه «وَإِن تَعۡجَبۡ فَعَجَبٞ قَوۡلُهُمۡ»

شاگرد: به ذهنم آمده بود که تعجب، با مقداری جهل مخلوط است. یعنی جهل به آن تناسب. ولی گاهی اوقات ممکن است مخلوط به هیچ جهلی نباشد؛ مانند «وَإِن تَعۡجَبۡ فَعَجَبٞ قَوۡلُهُمۡ»[1] یا «أَتَوَاصَوۡا بِهِۦۚ»[2]. مثلاً جالب بودن مسالهای مثل برهان نظم. گاهی ممکن است انسان به چیزی کاملاً احاطه داشته باشد اما این هم میتواند باعث تعجب باشد.

استاد: در قرائتهای سبعه دارد: «بَلۡ عَجِبۡتُ وَيَسۡخَرُونَ»[3] درحالیکه در قرائت حفص، «بل عجبتَ» است. طبری هم در اینجا خیلی ساده میدهد.

ببینید قرار شد برای ما جهل باشد. اما پشتوانه تعجب، عدم تناسب بود. عدم تناسب میتواند با جهل ما باشد و میتواند با عدم تناسب شانی باشد. در آیه «وَإِن تَعۡجَبۡ فَعَجَبٞ قَوۡلُهُمۡ» عجب هست؟ بهخاطر اینکه نمیدانیم چه میگویند؟ خیر؛ عجب است برای اینکه انسانی که خداوند متعال او را آفریده و به او عقل داده و او را از بهائم فاصله داده است، با وجود این شأنیت، باز از این حرفها میزند. پس عجب یعنی چه؟ یعنی عجب بین شأنیت او و چیزی که از او صادر میشود. یعنی عدم تناسب. بین شأنیت انسانی که خداوند متعال او را عاقل آفریده است، با این همه حرف بیعقلی و پوچ تناسبی نیست.

شاگرد: عدم تناسب ثبوتی، نه عدم تناسب اثباتی از باب علم و جهل ما.

استاد: بله؛ ولو منافاتی با اثباتی هم ندارد و لذا عرض کردم که اصل تعجب همین است. یعنی ما عدم رابطه را میبینیم و بعد بهدنبال این میرویم که واقعش را کشف کنیم.

شاگرد: اینکه نظم عالم تعجب برانگیز است، بهخاطر شدت تناسب است که تعجب میکنیم.

استاد: چرا این تناسب پدید آمده است؟ تناسب مراتب دارد. چرا تناسب مراتب دارد؟ چرا امور متناسبه شدت و ضعف دارد و تشکیکی هستند؟ این چرا را پیدا کنیم. سؤال خیلی خوبی است. چرا تناسب صفر و یکی نیست؟ سیاه و سفید نیست؟ چرا تناسب تشکیکی است؟

شاگرد۲: در مراتب اول، ذهن انسان خیلی از حیثیات را درک نمیکند. بهصورت کلی میبینند.

استاد: خیر؛ غیر از ذهن ما؛ یعنی اگر واقعاً انسان هم نبود، اینطور بود.

شاگرد۲: ثبوتا را میفرمایید.

استاد: بله؛ میان اموری، ثبوتا مرتب دارد. چرا این چنین است؟ شما تا نسبت و تناسب و نظم و نظام را معنا نکنید، این تشکیک حل نمی‌شود. در همین مباحثه، برهان نظم را بحث کردیم. دو جور نظم داریم: نظم غیر مقابلی و نظم مقابلی. توضیح نظم مقابلی و مبادی آن، در دو-سه جلسه مطرح شد. مطالب خوبی که زمینه فکر را فراهم می‌کند، گذشت.

من این عبارات شریف حضرت علیه السلام را می‌خوانم. هر چه به ذهن شما می‌آید، بفرمایید. ان شاء اللّه، بهره‌مند باشیم. اگر تمام شد، به سراغ حدیث بعدی برویم.

---

[۱]. الرعد، آیه ۵.

[۲]. الذاریات، آیه ۵۳.

[۳]. الصافات، آیه ۱۲.

بازبینی #3
ایجاد شده 7 نوامبر 2024 15:35:10 توسط ... .
به روزرسانی شده 28 نوامبر 2024 10:35:36 توسط ... .